

СТОЙЧО ГЕОРГИЕВ САРАНЕДЕЛЧЕВ

Това е моят дядо по бащина линия. Роден е на 18 юни 1887 г. в Казанлък (н. ст.), а почина на 21.12.1965г.

Преди да опиша жизнения му път, ще избързам, за да разкажа за един мой спомен, който спонтанно нахлу в съзнанието ми и от него може да се направят много изводи какъв човек бе дядо. Лятото на 1958 година или по-точно - първите дни на месец юни. Току- що бях завършил IV-то отделение /клас/ на тогавашното Основно училище „Христо Смирненски" в Казанлък.

Татко през цялото ми детство проявяваше своеобразни педагогически похвати, може би неудачни според разбиранята на някои хора, а и на мен самия по онова време. Поглеждайки сега назад във времето, със сегашните си разбираня, намирам, че в повечето случаи е бил прав. Та, баща ми реши, че съм вече достатъчно голям и през лятото не трябва да се шляя из улиците или съблазнителните околности на родния ми град, а да свиквам на труд. Той ме заведе при своя баща - дядо ми Стойчо, занаятчия, ковач - железар, надхвърлил 70-те години, но продължаващ да работи в своята малка ковашка работилница. Дядо Стойчо е усвоил този занаят от своя баща Георги. Започнал да практикува занаята първо като чирак, после като калфа - до момента, когато защитава майсторско свидетелство и сам става майстор. Когато излиза от казармата – есента на 1909 година, решава да се отдели от баща си, който продължава да работи в построената около 1880 г. работилница. За целта дядо наел ковашка работилница от западната страна на площад „Мезгях“. Когато дядо Георги починал през 1924 г., дядо ми наследил работилницата, за която става дума тук. Тя съществува до юли 1963 г., когато, поради строителството на нов блок, отчуждиха цялото дворно място с постройките в него.

Заведе ме татко в дюкяна на дядо и каза: „Тате, водя ти Стефко - не толкова да научи занаята, ами да не скита по улиците, пък и каквото може тук, да ти помага, да се научи на труд.“ Дядо беше широко скроен човек, голям веселяк, спокоен и добродушен. Погледна ме, засмя се със своята характерна усмивка, изпълваща червендалесто му лице. При усмивката сиво сините му очи сияеха със закачливи пламъчета. В онези детски години някой път си мислех, че тези пламъчета са израз на своеобразна насмешка, защото на целия град дядо бе известен като голям майтапчия, но колкото растях и опознавах по-добре дядо, разбирах, че това са очите на един толерантен и доброжелателен човек.

По този начин започна моето първо трудово лято - лятната ми ваканция от 4-ти за 5-ти клас. Рано сутрин татко ме вдигаше от сън. Той държеше - каже ли да ставам, аз да рипна като войник и да бягам на чешмата да се мия, а след това бързо да закусвам. Не помня какво съм закусвал, защото беднотията така бе

притиснала родителите ми, че закуската бе най-неглижираната част от ежедневието ни. Зимно време си спомням неизменния липов чай, ама колко пъти край него имаше нещо за хапване, трудно си спомням. Лятно време, като зрееха плодовете, а после и гроздето, закуската беше сигурна: череши или круши, или грозде с хляб, много рядко придружени със сирене. Такива бяха времената, а и разбиранията, защото майка ми, която беше изключителна домакиня и готвачка, съсредоточаваше усилията си преди всичко едва ли не от нищо да готви прекрасни ястия за обед. И най-вече за вечеря, когато семейството ни се събираше единно и сплотено.

След като приключвах със сутрешния си тоалет, тръгнах пеша към дядовия дюкян - път около 15-20 минути. Минавах под високите тополи, засадени още през 20-те години на миналия век, от двете страни на бул. "Освобождение", от фабрика „Роза“ до Розариума, пресичах този приказен парк, изпълнен със свеж въздух идващ от тополи, борове, кипариси и туи подстригани в различни форми, след това се спущах по ул. „Христо Ботев“, за да мина покрай Мандаджиевата фурна, после минавах покрай празното място от изток, където до средата на 40-те години е била огромната Булашева чешма и стигах до Боршуковата фурна на северозападния ъгъл на тази улица с главната. Паважът на главната улица всяка сутрин ме посрещаше мокър, лъснат през нощта от циганите-миячи, разпънали дълъг маркуч, навиван на огромен барабан. Пристигах в дюкяна обикновено в момент, когато дядо вдигаше кепенците, които представляваха подвижни дървени капаци, усилен с яки железни ребра със специални мандала отвън и отвътре. С тяхното слагане вечер завършваше работния ден, а със свалянето им сутрин този ден започваше. Имаше специална технология, по която той ги отваряше първо отвътре, а после отвън и ги слагаше леко подпрени отпред на тротоара на главната улица.

Подът на дюкяна по времето на неговото построяване е бил на нивото на улицата. По-късно по нея са започнали нивелиране, шосиране, пак нивелиране, павиране, слагане на гранитни бордюри и тротоарни плочки, за да се стигне до ниво на тротоара около 70 см. над пода на работилницата. По този начин погледната отвън имаше схлупен вид, но влезеш ли вътре по няколко стъпала, помещението беше нормално високо към улицата около 240 см., а в северния край – до 350 см.

Тук отварям една скоба, от която може да се направи извод какво е представлявала работилницата: в бр. 56/1926 г. в. "Казанлъшка искра", стр. 3 има статия от Чудомир с псевдоним Ч.Ч., в която с тревога отбелязва, че в града напредва ново строителство и се събарят стари сгради, от които няма да останат спомени за идните поколения. Предлага на тези сгради да се направят снимки, за да може след време да се знае как е изглеждал Казанлък. В следващия брой No 57 от 30.11.1926г. на стр. 1 в статия „Казанлък, който си

отива“ авторът М. (*вероятно Маньо Стайнов – б.а. СтС*) по повод статията със същото заглавие от ЧЧ. и препоръките да се фотографират стари къщи, дюкяни и др. изразява мнение, че такива фотографии трябва да се направят на десетина сгради, които изброява, както и на типични дюкяни, като бозаджийницата на Никола Бояджиев и ковачницата на Стойчо Георгиев.“

Работилницата беше широка около 4 метра и дълга към 6 метра. Вдясно от стъпалата се намираше ковашкото менгеме. На него бе една от основните ми „помощи“. След като дядо поставяше нов сап на направеното от него ново или пък поправено сечиво, аз обработвах този сап с рукан и дърводелски пили по такъв начин, че да стане гладък и да не наранява ръцете на стопанина си.

Следваше край източната страна тясна двуметрова пейка, на която дядо си почиваше от време на време или пък, докато работеше, там седяха клиенти или хора, идващи за разтуха и разговорка. Под пейката имаше сандъци с пили, рокани, триони и други инструменти. В средата на помещението бе ковашкото огнище. Зад него имаше приспособления за две духала. Едно задвижвано с електричество. Неговата история е по-многословна и няма да я предавам тук. Другото бе така наречения „гюрук“ - голямо духало, представляващо кожен мех, накъдрен подобно на акордеон, задвижван механично с ръчка. Той бе близо стогодишен, но вършеше добра работа, при честите спирания на електричеството. Тогава моята работа бе да дърпам ръчката с темпо, което дядо ми определяше. Пред огнището, на пода, бе каменно корито с вода, за „закаляване“ (*термична обработка*). Пред него се намираше наковалнята /йорса/. Край западната стена на помещението, на специални поставки бяха наредени различни видове ковашки клещи и чукове.

На западната част от фасадата на дюкяна дядо нареждаше изработените от него и предлагани за продажба сечива: брадви, мотики, кирки, тесли, сърпове и др. В дъното на дюкяна имаше огромен воденичен камък, задвижван върху ос от мощен ел. двигател. Половината от камъка, бе потопен в корито с вода. На този камък-точило дядо точеше брадви, сърпове, тесли, ножове и др. инструменти. Точенето по този начин бе трудоемко и изискваше много повече усилия от точенето с шмиргел. Но дядо не признаваше такова точене, защото се нарушава закаляването на инструмента. Неговият начин на точене много се ценеше от хората и те предпочитаха да идват при дядо, а не при други майстори, които използваха шмиргели. До точилото имаше врата, през която се влизаше в двора или по-точно - в дълъг навес зад дюкяна. Под него бе друга част от работилницата. Имаше друго точило, също с воденичен камък и корито, но с приспособление да се задвижва само механично - чрез въртене на ръчка. Използваше се също, когато спре токът. Тогава отново с гордост разбирах, че мога да бъда полезен на дядо. Имаше и няколко различни по големина настолни бормашини, също приспособени за ръчно задвижване. Под навеса имаше и голяма камара с различни жезла, необходими на дядо при

ежедневната му работа. Северно от навеса бе дама (*плевнята*) за коня, какъвто дядо имаше до средата на 50-те години на ХХ в. След дама бяха стаичките, служели навремето за голямото семейство на Минка и Георги, а после станали помещение на първата „Кремона“ и фотоателие.

От улицата, западно от дюкяна се влизаше през порта - широка около 2 метра и половина в един тунел - дълъг около 6 метра. В него дядо държеше конската си каруца, която по-скоро приличаше на бричка. Над този тунел бе плевника от склад за сено и слама и в него се влизаше през капандура на покрива от северната страна чрез подвижна стълба. Западната половина на двора бе широка около два и половина метра. От нея около един метър широка пътека. А останалото пространство край оградата с двора на Птичкови бе нещо като градинки - тук-там рози, няколко хортензии, кокичета, зюмбюли, лалета, няколко малки асмички, две-три прасковки и една вишна. В дъното на двора, на цялата му ширина, бе над 150 годишната стара къща, строена още на времето от Сара Неделчо. Пред нея дърво - чемшир. За него дядо ми казваше, че от дете го помни все така висок. Къщата нямаше мазе, но подът ѝ бе на около 70 см. над нивото на двора. От ляво, чрез малка дървена стълбичка се качваше до тясна сундурма (*отворено преддверие към стаите*). Там имаше една дървена колона, крепяща застрашително надвисналия стар покрив. От сундурмата вдясно се влизаше в по-малка стаичка, а от дясно, в нещо като антре, а от антрето - в по-голямата стая. Между двете стаи имаше прозорче. В западната стена на антрето имаше следи от врата, вече зазидана. През нея се е влизало в съседната част на дългата двайсетина метра стара къща на Сара Неделчо. По цялата западна стена на голямата стая имаше стенни шкафове и гардероби /иключи/. От север имаше прозорец към северната улица.

И така, след това описание да се върнем към дюкяна. Пред него също постоянно имаше хора, които слушаха лакърдиите на дядо и се заливаха от смях. Ех, колко ми е беден речникът, за да мога да опиша атмосферата край дюкяна на „бай Стойчо“, както свойски го наричаше мало и голямо! Всичко протичаше в едно безкрайно веселие, в едно ежедневие, което макар и свързано с множество перипетии, по такъв начин беше преживявано от този човек, та ако го гледаш отстрани ще си помислиш, че никога през живота си е нямал проблеми. А проблеми е имал - и то какви! За тях, в друга част от разказа за дядо. Мисля си дали този характер на дядо ми идва от гена му, защото и повечето от братята му бяха такива, а и майка му - Минка, също. Дали пък за това не е допринесло спокойствието на някогашният малък град и липсата на онези ежедневни грижи, които преследваха моето и на родителите ми поколения: трудови договори в предприятия и учреждения, началници и директори, норми, отчети, сложни взаимоотношения и интриги. ... Стрес след стрес, които така изтъняват нервите, че човек трудно би могъл да си представи, че има и друг начин да минава трудовото ежедневие. „Тате, — съм чувал да се обръща към дядо моя баща - ти си щастлив, че не знаеш какво е да имаш

работно време, да влизаш и излизаш през портал, да изпълняваш норми и да имаш десетки началници, с чиито прищевки да се съобразяваш“.

Едни от най-интересните случки в ежедневните взаимоотношения на дядо ми с десетки, дори стотици хора бяха онези случки с един негов другар от детството - Минко Джартов, или както старите казанлъчани му казваха – Минко Джартата. Но за тях – по-сетне. А тук ще завърша разказа си за лятото на 1958 година, когато то приключи и трябваше да тръгна на училище. Тогава дядо дойде в къщата на моите родители (той рядко правеше това) и ми даде пред тях моето първо „трудова“ възнаграждение - 16 лв. тогавашни пари при курс на лева 1952-62г. След паричната реформа през 1962 г. това правеше 1.60 лв. Не знам какво означават тези пари в днешно време, но си спомням, че през 1958 г. една обикновена вафла струваше 50 ст., а бял хляб - 3.20 лв.

- Давам тези пари на Стефко да си купи ученическа шапка, да не ходи през зимата гологлав - каза дядо и ми даде пред нашите една банкнота от 10 лв. и две по 3 лв. / тогава имаше такива/. Родителите ми един през друг взеха да възразяват:

- Защо така бе тате, защо ще даваш пари?! Ние да не сме го изпратили за това. Ние го изпратихме при тебе да се учи на работа, да не стане хайлазин.

- Тъй, тъй, това е най-важното отговори дядо и добави един израз, който през лятото го чувах да казва десетки пъти, когато някой посетител го попиташе: "Бай Стойчо, туй момче кое е бе?" „Внукът. На Дечо сина. Прати го тук, да се учи да работи. Нали знаеш, дръвчето се превива докато е младо."

Няколко дни след тази случка, с 16-те лева в джоба си, тръгнах да си търся из магазините шапка. Вървя, а срещу мене - един омърлявен, поизпърпан старец. Него и друг път го бях виждал из града, я да пренася дърва или въглища, я да сече дърва на някои хора. Бавно върви срещу мене този човечец и с грубите си мазолести длани прехвърля стотинки и няколко банкноти от по 1 и 3 лева. Спира пред мене и вика, Чуджум“ (момче), тия пари колко са според теб?“ Взех да ги броя - 13 лева всичко. „Ей, мислех да си купя нова брадва от бай Стойчо, ама струва 16 лева. Ся к'во ши пра'я, мойта се счупи, пък съм секач, язък."

Много бях състрадателен към циганите по онова време. Дали това дойде от сантименталните филми на Радж Капур „Бродяга“, „Г-н 420“, „Двете ваксаджийчета“, „Два акра земя“ и др., или пък защото чувствах, че тези хора голи, боси и лятно, и зимно време се борят за своя живот всяка минутка.

Извадих парите, пригответи да си купя шапка, и подадох на стареца банкнотата от 3 лева. Бъдещият мъщерия (*клиент*) на моя дядо явно не очакваше такава щедрост от едно момченце, лицето му засия благодарно, почна да се кланя и занарежда „Бог да те поживи, чуджум! Отивам направо при бай Стойчо да си купя брадва, че зима идва и трябва да сека дърва на хората. Гладно не се

стои". Все пак, шапка си купих - тя струваше 12 лв., а с останалия 1 лв. си купих две обикновени вафли и похапнах блажено.

ДЕТСКИТЕ ГОДИНИ НА СТОЙЧО

Обицата на дядо

Напатели се от загубата на първите си пет деца, Минка и Георги правят всичко възможно да запазят живота на малкия Стойчо. Както казах, първото, което правят, е да го кръстят със „защитно“ име. Години наред го водили на черква и манастири, поповете да му четат молитви против болести.

След това, според друго народно поверие, му пробиват едното ушенце, като му слагат обица, която носи до младежка възраст. Спомням си, че като бяхме малки с братовчедите ми, по-големият Стефко и Мирчо, вечер, като играехме край дядо, се дивяхме на голямата дупчица на ухото и го питахме: "Дядо, защо ти е пробито ухото?" „Ами, защото като малък носих обица, за да не умра като братчетата ми преди мене“ – отговаряше той и се смееше на нашите възклицания как може едно момче, разбирай „мъж“, да носи обица.

Участник в отливането на първата камбана на Къренската черква.

Бил е буйно дете. Учи в Къренското училище. Между това училище и съседната черква е нямало ограда и дядо ми е признавал, че с няколко свои палави другарчета са ходили да пробиват дупки в зида на черквата, слагали са малко количество барут и са правили „гръмове“. Дори веднъж дядо ме заведе да видя тези дупки и каза: „Какъв акъл съм имал, да правя тези щуротии!“ Тези дупки и днес може да види всеки.

Дошло лятото на 1896 година и при баща му, известния вече в града ковач, дошъл свещеник Христо Караджов от Къренската черква и казал: „Георги, както знаеш, правим нова голяма камбанария на нашия храм. Ще дойде майстор от Македония да отлее голяма камбана за камбанарията и какво ще кажеш, дали ще може да ползва твоя дюкян за това отливане?“

След някой друг ден дошъл майсторът и с дядо Георги започнали зад дюкяна, край северната му стена, да подготвят пещ, после калъп от грънчарска глина. „През цялото време - разказва дядо ми Стойчо - макар и малко момче, бях край тях и ми възлагаха да им помагам за дребни неща. Дойде, важният ден да се отлива камбаната от събрани в църквата от съмахленци различни бронзови и медни съдове. Него ден освен тате и майсторът от Македония, с няколко чираци на тате, аз бях неотлъчно там.

Дойде свещеникът и хвърли в разтопената в пещта сплав шепа сребърни монети. Отливането беше успешно. След няколко дена вдигнаха камбаната на новата камбанария и нейният силен звън се разнесе из целия град. Горд, че съм взел участие в отливането заедно с група момчета от нашата махала, отидохме да дразним децата от съседната Новенска махала, че нашата камбанария е по-висока от тяхната, а камбаната ни е по-голяма и с много по-голям звън.

- Детешка работа - заключваше дядо и добавяше: - Ама по този начин сигурно си изкупих греховете, че съм правил дупки в църковния зид. Щото тези, които отливат църковни камбани ги смятат за праведни хора. Например моя баща, когато го погребваха, без нищо да казваме, камбаната би без да плащаме за разлика от другите.”

При тези негови думи, баба Митка, втората му съпруга, го запита:

- Ами тебе когато те погребват, дали ще бият камбаната без пари?

- Сигурно ще бият, те там си имат тефтери, кондики и знаят кой какво добро е сторил за черквата.

В последния му път - на 22 декември 1965 година, камбаната на Къренската черква би многократно на умрял мъж три бавни, тъжни удара. Много пъти - докато внасяха тялото за опело и докато го изнасяха. Няколко дена след това попитах татко от любопитство дали са платили и той ми отговори положително. Нито той, нито свещеникът - поп Петко Михайлов, който добре познаваше дядо, са повдигнали въпрос, че покойникът има някакъв принос за първата къренска църковна камбана.

В началото на 70-те години на миналия век, вече студент- правист, посетих Къренската черква за уточняване някои въпроси около стенописите, изпълнени там от професорите Ст. Иванов, Н. Маринов и Д. Узунов. За това изписване знаех от разкази на татко, а по онова време този интересен факт се знаеше от малко хора. Отец Петко ме разведе из храма и подробно ми разказа за всеки стенопис. Накрая му разказах за камбаната, за участието в нейното отливане на прадыдо ми Георги и дядо ми Стойчо. Тогава той ми обясни, че при големия ремонт на църквата през 1936 година голямата камбана от 1896 година е претопена и от нея са отлели две нови, по-малки камбани.

СЪТРУДНИК НА ЗЕМЕДЕЛСКИЯ ВОДАЧ

Братовчед на дядо ми Стойчо и неговите братя е Тодор Стоилов Чорбаджиев. Учредител е на БЗНС в Казанлък и Казанлъшка околия. Чорбаджийски чувства симпатия към младия си братовчед Стойчо и го посвещава на идеите на основаната през 1899 година млада партия. Стойчо става един от най-близките му помощници до такава степен, че при идването на Стамболийски в Казанлък Тодор го води в дома на своята леля Минка (Мария) и оттам тръгват с конската

каруца на тяхното семейство из селата. Дядо ми Стойчо си спомняше за това време: „Бях около 16 годишен, когато Стамболийски започна да идва вкъщи с бате Тодор. Станах му симпатичен и постепенно само двамата ходихме из селата. Още като влезеше в двора, ни се провикваше весело: „Стоичко, айде, впрегай кончето и да тръгваме. Така ми викаше винаги. Не Стойчо, ами Стоичко, а вместо кончето, слагаше ударението на "е". При всяко идване, за ден-два обикаляхме по няколко села. Събираше хора, обясняваше им какви са целите на БЗНС и постепенно взеха да правят дружби”.

По времето, когато дядо Стойчо ми е разказвал за Стамболийски (края на 50-те, началото на 60-те години на миналия век), ми правеше впечатление, че избягваше да говори по политически въпроси. Чувствах, че не изпитва особена симпатия към установения след 1944 година строй, но никога не съм чул гласно да негодува срещу него, както например най-малкия му брат Иван. Съветваше често и татко, който беше силно политизиран човек, да не се занимава с политика. Веднъж, плахо се осмелих да го попитам докога е членувал в БЗНС. Тогава той сподели, че се е отвратил от политиката от бомбата в църквата "Св. Неделя" в София“, многото жертви при този атентат и последвалите го репресии. Въпреки това, до края на живота си получаваше и четеше вестник „Земеделско знаме“.

ОЧИ В ОЧИ СЪС СМЪРТТА

Доста пъти дядо Стойчо се е разминавал със смъртта.

1. Като юноша, в началото на миналия век, както си вървял по улицата в Казанлък, го напада бясно куче и го ухапва. Така наречения „уличен бяс“ по хората и животните не е бил рядко явление в онези години и не са били малко смъртните случаи от тази болест. Благоприятното е, че десетина години по-рано е изнамерена ваксина. Все пак, за да бъде спасен човек, трябва още през първите няколко часа от ухапването да се приложи тази ваксина по специална схема. Може ли да си представи човек, че в онези времена родителите на дядо са реагирали по такъв начин, че той е бил спасен от явна смърт?!

2. След като отслужил редовната си военна служба, между 1907-09 г. в началото на септември 1912 г. е мобилизиран отново в редиците на „23-ти п. Шипченски полк“ и като картечар участва в двете войни 1912-13 г. Участва в щурма и превземането на Одрин, а след това в целия боен път на полка до юли 1913 г. После участва с полка си в реокупацията на Беломорска Тракия. Демобилизиран е и се връща в Казанлък февруари 1914 г. През септември 1915 г. отново е мобилизиран и участва в I-та световна война до нейния край. Демобилизиран е и се връща в Казанлък през ноември 1918 г. Общо 6 години и

8 месеца служи войник, от които 4 години - по фронтовете на три войни. Особено ярки впечатления разказваше за срещи със смъртта по време на щурма на Одрин. След това имаше кошмарни спомени от времето на Първата световна война, когато с полка са били в Сърбия край Лесковец и Крагуевац. Разправяше ми:

- Нощно време ни нападаха сърби на коне водени от един техен войвода на бял кон. Изби много хора от нашите, по много жесток начин. Носеше му се славата на този сърбин като много жесток, но не помня името му.

Според мене това е бил някакъв своеобразен партизански отряд на сърбите.

3. Когато се връща от фронта през ноември 1918 г. разбира, че първородното му дете - сина Георги е загинал по нелеп начин.

4. През 1924 г., за 35 дни загубва баща си Георги и свидния брат Петко. Малко след това – сестра си Марийка.

5. През 1937 г. загубва майка си Минка.

6. 1942-44 г. съпругата му Екатерина боледува тежко от диабет. Изпраща я от този свят на 19.02.1944 г.

7. Някъде през лятото на 1955 г. се върна от лозето и сподели, че някаква случайност го е спасила от смърт. След като си тръгнали със свой приятел от лозето, ги завалял силен дъжд с мълнии. Приятелят му се скрил под едно дърво, а - дядо на 30-тина метра под друго. Всеки от тях викал на другия: „Ела тук, че да си говорим, докато премине големия дъжд“. Най-после дядо склонил и отишъл при другаря си. Минуты след това, върху дървото, където е бил дядо пада мълния и дървото изгаря. Ако е останал там, щял да загине.

8. На Трифоновден - 14.02.1956 г. е с приятелска компания на лозето. При ходене по малка нужда установява, че уринира кръв. Това е т.н. от медиците „хематурия“ и е признак за сериозно заболяване. Споделя с приятелите си и добре, че един от тях е бил осведомен, като го посъветва да отиде веднага в Стара Загора. Дядо го послуша и за късмет - попада на големия старозагорски хирург д-р Рашев. Оперира го от камъни на пикочния мехур. В болницата на окръжния град бе до средата на май 1956 година и лекарите се бореха дълго време за живота му. Дори бе в отделна стая. Накрая го излекуваха. Малко след неговото влизане в болницата, и аз се разболях от тежка пневмония и плеврит. Толкова ми е било тежко положението, че дори родителите ми споделили с баба Митка - втората съпруга на дядо, че може всеки момент да почина. Тя, като отишла на свиждане в Стара Загора, каза на дядо това. Благодарение на един способен казанлъшки лекар - д-р Коен, който дни наред спеше дори вкъщи, към края на април оздравях. В началото на май баба Митка ме взе и отидохме при дядо на свиждане. Той, като ме видя, се разрида. След месеци

сподели с мене, че е плакал от радост, че съм оздравял. Разказваше: „Когато баба ти Митка идваше за свиждане, първото, което гледах, е дали има черна кърпа. Като видех, че няма, се успокоявах, че не си починал.“ Горкият дядо, той самият е бил на смъртно легло, а пък е мислил за мене, а не за себе си!

9. През юни 1965 г. за няколко седмици се разболя, но оздравя. Лекарите казаха, че е нещо чернодробно. През октомври същата година легна и за 2-3 месеца свърши — почина на 21.12.1965 година в адски мъки. Лекарите така и не казаха от каква болест, но предполагам, че е било рак или на панкреаса, или на черния дроб.

СЕМЕЙНИЯТ ЖИВОТ НА ДЯДО

Между демобилизацията след Междусъюзническата война и мобилизацията за I-та св. война – IX.1915 г. дядо се оженва за моята баба - Екатерина Дечева Кърнедялкова. Вече е на фронта и им се ражда първородното детенце, кръстено на дядо Георги. То загива, малко преди дядо да се прибере от войната. Тогава с жена си напускат къщата на Минка и Георги Саранеделчеви, която и без това е пренаселена и се установяват да живеят под наем в една къща също в Кърненската махала.

Там, през септември 1919 г. се ражда дъщеря им Марийка. Малко след това се преместват да живеят в родната къща на Екатерина – в близост до сегашната автогара. В тази къща през май 1922 година се ражда синът им Дечко, моят баща. През 1927-28 г. в същото дворно място си построяват нова самостоятелна къща.

След смъртта на майка му започва да обработва наследствено лозе. Проявява се като голям лозар, защото, още след връщане от войната през 1919 г., почти една година е ходил на овощаро-лозарски курс в Опитната станция - Казанлък (сега Институт по розата). След смъртта на жена си - Екатерина се жени втори път за Мита Неделчева от с. Розово. С нея живя до края на живота си в сговор.

Ето с по няколко думи впечатления за дядо ми Стойчо от мои братовчеди:

Стойчо (Стефан) К. Очков: За дядо мога да кажа само хубави работи. Добър и работлив човек. Имахме му голямо уважение. Правил съм му много бели, но той никога не ме е ударил и дори да ми дръпне ухото, а само съветваше. Бях войник като почина и ми беше мъчно, че не ме пуснаха.“

Иванка Колева (внучка на втората съпруга Митка): „Имах го за свой дядо. Видяла съм много хубави неща. Ще разкажа за един случай. Бях 7-8-годишна и майка ме прати да паса добитъка в наша ливада, до Розово. Мен ме е страх и

не искам да остана, тичам след нея. В този момент откъм моста на Тунджа идват с бричката дядо и баба. Той като ме видя, че плача вика: "Няма дядо, аз ще остана с теб!" и рече на мама и баба да си отиват в селото. Остана при мене и ми разказва разни неща. Като дойде време се прибрахме заедно с него в село. Помня го и сутрин – как си правеше попара с вино и казваше, че майка му Минка, така ги е хранила зимно време."

Владимир Колев (внук на втората му жена): „Ние с кака бяхме деца, останали без баща рано. Майка и татко, докато беше жив, от тъмно до тъмно - на работа. През ваканциите – все при дядо Стойчо и баба. От 1961 г. до 1966 г. живях при тях. Нямали сме наши дядовци, защото са починали преди да се родим. За нас той ни беше дядото. Уважавахме го. Той беше стриктен човек, весел и добър, но си спомням един случай. В дюкяна му помагах нещо да кове на йорса (*наковалнята*). На обяд опече чушки на огнището, много обичаше печени чушки. Опече ги и ги слага на йорса, а той - още с шлаката от желязото, което е ковал. Аз му викам:

- Дядо, защо ги слагаш на този мръсен йорс?

Като ми изпраска един сап (*дръжка на земеделско сечиво*) в главата, свят ми се зави.

- Мръсен йорс ли? Ти знаеш ли, че това е най-голямата обида за мен. С него цял живот се храня, че и теб, и другите храня."

Действително, много съм му благодарен, защото винаги, когато съм бил при тях през тези години, може да не е било разкош, но не сме изнемогвали. Дори сутрин да няма нищо за ядене, той като отиваше към дюкяна и викаше:

- Няма страшно, може сега да няма, ама до обяд ще има.

Имаше предвид, че в дюкяна идват клиенти, той работи и всеки ден получава пари за ежедневието. А край дюкяна, или пък когато вечер отидеше в градинката (срещу бившата изложбена зала - б.м. СтС), винаги край него хора и понеже си падаше голям бързик, все майтапи край него.

Беше и много уважителен към по-старите от него хора. Племенникът му Георги Иванов, в разговор с мене на 7 май 2004 г., разказва: „Чичо Стойчо беше голям майтапчия. Особено известен беше с историите си с бай Минко Джартата, който живееше на съседна до дюкяна „Митоолува улица“ No19. По онова време имаше дефицитни стоки и чичо Стойчо ги пращаше все да ги търсят при Минко Джартов на улица „Митоолу“ No 19. Отиват и настояват да си купят от съответната стока. Бай Минко - нервен и започва да вика:

– Кой ви прати? Пак Стойчо ли? - и почва да попържа.

Някой път край магазин се вие дълга опашка за дефицитна стока. Чичо Стойчо минава и най-невинно започва да говори със случаен минавач.

- Аз пък това си го купих без опашка при Минко на „Митоолу“ No 19.

Хората, един по един, започват да се измъкват от опашката и бързат към адреса, за да се сблъскат след малко с поредните байминковски попържни.

Има обаче случаи бай Минко да не си е вкъщи, те чакат на опашка. Идва той и почва...

Друг случай: Чичо Стойчо казал на дъщерята на Минко:

- Знаеш ли, че твоят баща ми беше споделил навремето, че е скрил жълтици на тавана.

- О-о-о! – възкликнала тя - той затова ли час по час се качва на тавана?

А тя каква била работата: бай Минко казал на чичо Стойчо, че покривът му тече и затова се качвал на тавана при всеки дъжд, за да види откъде капе. Дъщерята обаче го свързала с думите за скрити жълтици. Седнали вечерта близките с бай Минко да вечерят и дъщерята почва:

- Абе, татко, няма ли да дадеш на децата по едно такова?

- Кво да дам ма, кво да дам? – троснал се Минко.

- Ами жълтичка бе тате, жълтичка.

- Жълтички ли?! Че аз нямам пари за тутун, ти жълтици ще ми искаш.

- Ей, недей да отричаш. Разбрахме, че на тавана ги криеш и затова час по час се качваш там да ги наглеждаш.

– Кой ти каза това ма? – изревал Минко.

- Ами чичо Стойчо, ти си споделил с него това.

Позеленял бай Минко и право към къщата на чичо Стойчо. Понеже е късно отива на прозорчето на къщата от северната улица и чука с бастуна, ще счупи стъклото! Показва се чичо и пита: - Какво има бе Минко?

- Ей, Стойчо, какви си ги дрънкал пак пред дъщерята, бе, твоята мамица, аз пари за цигари нямам, ти си разправял, че крия жълтици.

Чичо Стойчо спокойно му рекъл:

- Аз за твое добро бе Минко. Нека си имат едно на ум, че имаш жълтици, за да те гледат по-добре и да се надяват, че един ден все нещо ще им дадеш.

Към този разказ мога да добавя още много, но да не отегчавам читателите. Жалко, че навремето не се появи някой находчив казанлъчанин - да ги опише и да останат за поколенията. Мога да добавя, че и бай Минко не оставаше длъжник на дядо. Веднъж отивам на дюкяна и гледам над портата, която беше западно от него и през която можеше да се влиза с каруца в двора, закована с гвоздей емайлирана табела с надпис „Продавам едри вкусни маслини!“. Казвам това на дядо, явно той не е забелязал, защото е закована през нощта. Но той не се ядоса, а започна да се смее и вика: „Абе, ние тука си правим майтапи с дядо ти Минко и той ми го връща“.

Дядо Минко - връстник на дядо, беше дребничък старец, с големи мустаци, с потури и с червен пояс около кръста, пъхнати в него чакмак и огниво, с които си палеше цигарите. На дребното му лице стърчаха огромни вежди. Макар и роден казанлъчанин, той беше запазил нещо много старо от облеклото на българите от XIX в. и бе различен от дядо ми, който се стремеше да се облича със съвременен градско облекло. Иначе много често съм ги виждал с дядо кротко да си говорят и да си припомнят за ранното си детство, за ергенските

години, а и от по-зрелите си години. Недостатъкът на Минко Джартов беше, че не разбираше от шега и от малко се нервираше. Почина една година преди дядо и по ирония на съдбата – гробовете им бяха на десетина метра един от друг.